

SPEGLINGAR

Vi sitter i skybaren på ett hotell i Jurmala, en kurort vid Rigabukten. Östersjöns långa stränder av vit sand, furuskog och förfallna jugendhus i trä. Det är första gången vi reser bort tillsammans, mor och dotter. Det är hennes sextioårsdag, början av juli.

I taket en discokula som sakta snurrar. Musiken spelas på låg volym, rösterna i lokalen är dämpade.

Vi sitter tysta, en ansträngd tystnad som inträffar när det är meningen att man ska prata.

När allt är upplagt för det. Jag tänker på paren man ser ibland ute på caféer eller restauranger som kanske levt ihop ett helt liv. De kanske inte går ut så ofta, men när de väl sitter där så har de ingenting att säga varandra.

De sista gästerna går och vi är ensamma kvar. Vi dricker upp våra drinkar, sover lätt i hettan.

Jag minns hur jag som barn betraktade min mamma där hon stod framför spegeln, ett tjockt lager svart kajal, alltid rött läppstift. Jag tyckte hon var så vacker. Men de självporträtt hon målade var mörka. Och jag minns hur hon försökte röra sig så friktionsfritt som möjligt, för att inte göra någon besviken. Det där har blivit bättre med åren. Men hon säger att hon inte vet vad frihet är, inte den sortens frihet som innebär att inte känna skam. Att kunna acceptera sig själv som man är.

När jag som tonåring hamnade i samma tillstånd, med en längtan efter att bli någon annan eller upplösas helt, blev hon påmind om sin egen ungdom, åren av självsvalt och destruktivitet. Genom sina målningar hittade hon ett språk för det hon inte kunde uttrycka i ord. Utsatta kvinnor, stående rakt upp och ner med tomma blickar, helt i osynk med sig själva. Instängda i sina kroppar.

Det kanske är konsten som är den plats där hon är helt omedveten, där hon inte ser sig själv genom någon annans blick. Där varje konstruktion eller manér blir synligt. Ett misslyckande.

Hon säger; "Varje ny målning är en kamp och med jämna mellanrum ett rent helvete. Samtidigt som den största livskänslan uppstår när allt känns rätt."

Motiven på utsatta plågade kvinnor återkom, expressionistiska bilder med mycket svärta.

Jag minns särskilt en. En kvinna som håller en katt i ett hårt grepp. Katten och kvinnan med samma brustna blick. Hela hennes uttryck förvridet. Ett förstört ansikte. Jag skrev till målningarna, gav kvinnorna namn och sammanhang. För att avvärja dem och genom att närma mig samtidigt distansera mig från dem. Först långt senare förstod jag varför de berört mig så starkt.

Det är lättare att förtränga, att blunda för det mörka. Särskilt när det handlar om dig själv. Du viker undan, slår ner blicken, går in i dig själv. Du vill slippa spela roller. Du längtar efter att bli befriad. Men du kan inte fly. Även i tystnaden talar du.

Jag vaknar av att hon smyger ut i korridoren. Hotellet ligger precis vid stranden. Jag ser henne från fönstret. Hon har kameran med sig. Några pojkar leker intill vattnet trots att det är mitt i natten. Stora spotlights lyser upp delar av stranden. Havet är svart och det blåser hårt.

Vid frukosten ser hennes ansikte annorlunda ut. Ett främmande drag. Något undfallande, och samtidigt en beslutsamhet. Hennes ansikte som hela tiden skiftar, som att hon bär på alla sina åldrar samtidigt.

En flicka på kanske tio år sitter ensam vid bordet intill vårt. Mamman är stressad, hon pratar i telefon medan hon hämtar bröd och kaffe. Flickan sitter och pillar med en servett, tittar ut genom fönstret. I några sekunder är det som att hela hennes uttryck förändras. Ansiktet blir genomskinligt och allt det hon är, tänker och känner, koncentreras till en och samma punkt. Som när en liten förskjutning i det vardagliga plötsligt kan framkalla en förhöjd känsla av överklighet. Karin sträcker sig blixtnabbt efter kameran. Men det är för sent. Plötsligt blir flickan medveten om att vi tittar på henne. Hon slår ner blicken. Ögonblicket är förbi. Strax därefter kommer mamman. De sitter nära varandra men det finns ingen kontakt mellan dem.

Precis då, när jag och mamma betraktar dem, medvetna om den tystnad som finns även mellan oss, tänker jag på hur vi alla delar samma ensamhet. Inneslutna i oss själva. Hur nära kan man komma den mänskliga som man tror sig känna så väl? Jag bestämmer mig i den stunden för att göra en film, om det symbiotiska förhållandet - mor - dotter - konst - liv. Och avgrunden däremellan. Om de undermedvetna överföringarna och hur ibland en mening, en blick kan vara avgörande för hur resten av livet tecknar sig.

Så lite vi vet om varandra. Livslögnerna vi omger oss med. Hur vi lever med antaganden, om oss själva, om andra, om världen omkring. Till och med våra egna minnen, förrådiska, konstruktioner.

Vi står i en lång korridor på hotellets högsta våning. Vi blir stående där, som om vi väntar på något. En kvinna med vit rock passerar utan att se på oss. Hennes rörelser i slow motion. Det är kvavt. Fönstren går inte att öppna. Ändå fladdrar de tunna gardinerna, kanske från en fläkt nån-

stans. Där nere ser vi stranden och människor som små prickar. Mamma lägger undan kameran. Vi står helt stilla och bara tittar ut. Tiden upphör. Byggnaden som ett stort skepp som när som helst kan driva iväg. En fågel flyger rakt mot rutan. Ljuset faller. De genomskinliga röda gardinerna som eld. Solen smälter och försvinner i havet.

Jag undrar om hon är rädd för det vackra, att det ska bli för vackert.

Hon säger att det handlar om hur man förhåller sig till det och om det finns några sprickor, nånting skevt. Och att samtidigt, ju vackrare något är desto mer smärtsam är ofta påminnelsen om det förgångliga. Hon bär alltid på den känslan, även i de stunder då hon är väldigt lycklig, hur tillfälligt och skört allting är. Kanske beror det på alla sorger hon upplevt.

Taxichauffören spelar Leonard Cohens **Anthem** när vi åker ut till flygplatsen nästa dag: "There 's a crack in everything, that 's how the light comes in".

Karin tog ofta namn från Dylans och Cohens sånger när hon var ung. Under en period hette hon Marianne. Hon sökte sig till det destruktiva, levde i ett tillstånd utan gränser mellan verklighet och fiktion, LSD, teater, män, tillfälliga kickar, musik. Alltid på väg någon annanstans. Hon kallade sig Melinda efter Dylans **Just Like Tom Thumb's Blues**: "Sweet Melinda, The peasants call her the goddess of gloom. She speaks good English and she invites you up into her room". Hon levde i en myt om sig själv, kvinnan i sångerna. Hennes skönhet blev ett skydd och ett vapen. Hon gav mig namnet Sara från Dylans album **Desire** som kom ut 1976, året innan jag föddes.

Hon träffade Marc i slutet av 60-talet i Holland. Han var inte som andra män hon träffat, de som inte såg bortom bilden av henne. Inte förrän de skulle gifta sig avslöjade hon att hennes verkliga namn var Karin. Hon kom in på Konstakademien i S' Hertogenbosch, lämnade det kaotiska

livet och började måla oavbrutet. De flyttade ut på landet i Värmland, levde enkelt, utan tanke på karriär och framgång.

Jurmala kapslas in i minnet, sparas där. Känslan av tomhet, av att ingenting egentligen blivit sagt. Hur vi går omkring i våra separata världar. Ändå är det som om vi kommit varandra närmre.

Vissa saker måste man hantera varsamt, de går inte att tvinga fram. De kanske inte ens kan uttryckas i ord. På samma sätt i konsten, någonting du känner igen, men kanske inte kan förklara. Du kastas in i ett tillstånd, tekniken är oväsentlig, ismer och kategoriseringar saknar betydelse. Plötsligt känner du igen något som du aldrig tidigare mött. Känslan av att du har varit på en plats, men glömt. Eller att passera en främling på gatan, möta en blick och känna samhörighet.

Karin lägger märke till små detaljer, sensitiv inför minsta skiftning. Det sitter i oss båda.

Det finns inga filter, inga skydd. Skörheten som ibland gör det out-härdligt att leva.

Men också motsatsen.

Hon minns sköterskan i förlösningssrummet som undersökte henne innan hon sakta tog bort handen. Hon minns inte ansiktsdragen men hennes ovanligt långa fingrar, precis innan hon sa: "Det finns inga hjärt-ljud". Navelsträngen hade lindat sig likt en orm kring barnets hals.

Flera år senare förlorar hon fullständigt förståndet när hon hittar ett dött föl i hagen.

Strypt av elstängslet. Stoet stod bredvid med huvudet hängande och mjölken som droppade från juvret. Hon kände skuld över att sorgen blev så mycket starkare än när hon förlorat sitt barn. Inte förrän efteråt insåg hon att det var minnet av det döda barnet som kom tillbaka och som gjorde smärtan och sorgen dubbel.

Hon minns gardinerna i sjuksalen där hennes syster Ann låg, de sista dagarna innan hon dog i MS, bara 27 år gammal. Det tunna tyget som sakta rörde sig i vinddraget.

Våra minnen som färgar vår blick på världen. Hur en detalj, en doft kan kasta oss tillbaka in i ett tillstånd. Och hur ett sår kan rivs upp gång på gång. En lagring av bilder i minnet som påverkar mötet med nästa bild. Det kan vara något i tonen, något som slår an. De små detaljerna som plötsligt framträder och får betydelse, när vi fäster blicken.

De döda går vid vår sida, ibland mer levande än de levande.

34 år senare målar hon en svit sjukhusbilder. Var kommer allt ifrån? Var påbörjas processen till en målning? Hon får ofta frågan; "Hur lång tid tar det att göra en målning?" Vad svarar man på det? Kanske ett helt liv.

Karin längtar inte längre bort, inte på samma sätt som förr då hon alltid bar på en diffus längtan någon annanstans. Hon är kvar på samma plats, reser inte gärna. Hon arbetar metodiskt, låter sig inte distraheras av världen utanför, av sociala medier eller telefoner. Hon stänger av allt under långa perioder, gör sig onåbar. Rör sig mellan huset, ateljén, stallet, skogen och sjön.

Att leva på en begränsad plats utan att vända sig bort från världen. Kanske spelar det inte så stor roll var vi befinner oss. Samma stig varje morgon, samma skog, samma träd, samma ansikten. Ett beroende. Av rutiner, av struktur. För att försöka hålla allt i schakt. För att inte rasa igenom/samman?. Det är samma landskap, men ändå inte.

De eviga sinnestämningväxlingarna. De kemiska reaktionerna i kroppen. Vädret. Vissa dagar ligger luften helt stilla och himlen tynger ner jorden. Andra dagar är luften fri och det är lätt att andas.

Varje dag kaffe klockan elva. En helig tid. Då kommer grannarna förbi, bilmekanikern, kyrkoherden, fotografen och bonden, ibland samtidigt,

ibland var för sig. De småpratar om vädret, om elstängslet till hästamas hage som måste lagas.

Hon simmar varje morgon, även när det är minusgrader och tunn is på sjön. Klarheten hon känner när vattnet omsluter kroppen. Tyngdlösheten. Hon simmar aldrig långt ut, håller sig nära land, aldrig ut på djupare vatten. Frykensäjöarna är oberäknliga. Ute där näckrosorna börjar stupar det brant. 150 meter. Fartyg har förlist där.

Vi sitter nere vid bryggan, jag och mina systrar. Sjöarna är avlånga och avlöser varandra. Fri sikt ett par mil söderut mot Nilsbybron, röda spann av betongbågar och bilar som passerar som streck över sundet. Vattenytan spegelblank över hela sjön. Idyllen. Något avvaktande, som väntan på en katastrof. Mamma står vid räcket några meter bort och betraktar oss. Jag känner hennes blick i ögonvrån. En myra kryper uppför mitt ben. En fågel lyfter över vattnet. En vindpust mitt i det stilla. Jag sjunker in i mig själv och är samtidigt fullkomligt närvarande.

Jag ser på mina systrar. Den där nedärvda melankolin som växt in under huden på oss, blivit en del av vårt blodomlopp. Ett tonfall, en klang. Det där som vi alla tre känner igen hos mamma. Hon letar efter något. Ögonblicket eller sekunden när något spricker upp, när självmedvetenheten försvinner, poserandet. Ett tillstånd av upplösning, när det inte längre är intressant vems ansikte det är, när allt smälter samman.

Och utanför ramen fortsätter bilden...

Jorden, vattnet. En självklarhet, en livsbetingelse. Aldrig något påtvingat. Aldrig något konstruerat. Kroppen dras mot jorden och vattnet som en magnetisk kraft. Varje morgon samma promenad. Och så djuren. De står där med sina öppna ögon. De kan inte förstå sig. De strävar inte efter att vara något annat. Hundarna som alltid vakar över henne i ateljén, följer minsta rörelse. Eller rådjuren ute på fälten.

Mamma går sin vanliga promenad med Timo, min systerson. Han är fyra år.

De går sakta. Han hittar ett stort löv på marken som han tar med sig. De pratar om allt möjligt.

Den sortens samtal som saknar riktning eller förväntningar, som inte behöver leda till slutsatser eller förklaringar. Ett barn är så nära till det där tillståndet av total närvaro. Hur de helt kan uppslukas av något. Koncentrationen. Direktheten. Det teoretiska eller analytiska är underordnat.

Hon berättar om en dröm. Det var ovanligt mörkt på morgonen, som om en filt lagts över himlen och dämpade ljuset. Luften var tjock och svår att andas. Hundarna släpade efter. Plötsligt var de försvunna och hon var helt ensam. Hon kom fram till de stora fälten där skogen börjar. Dimman hade lagt sig tung och hon såg bara några meter framför sig. Det blev allt mörkare ju närmare skogen hon kom och när hon var framme vid diket där fälten slutar och skogen tar vid, upptäckte hon att allt var borta. Bergen var kala och där träden stått gapade djupa svarta hål. Ett svagt ljud hördes långt ner under jorden, som från ett skadat djur, men ändå ett mänskligt läte. Hon gick närmare och såg ner i ett av hålen. Armar som sträckte sig upp mot henne, ansikten som en blandning mellan människa och djur. Fastväxta i marken. Hon försökte ta sig därifrån, men benen var tunga och hon kunde knappt lyfta dem. Hon kände hur hon sakta växte fast och sjönk neråt. Marken rämnade.

Dörren till ateljén är alltid låst. Bara hundarna får vara därinne hos henne. Musik på hög volym, Natalie Merchant, Lucinda Williams, Mary Gauthier, kvinnliga röster med svärta och spår av liv.

Pappa ringer i klockan när middagen är serverad. Sen ut till stallet och hästarna. På kvällarna läser hon böcker. Dagarna har sin gång. Varje dag en ny stämning. Samma bild från sovrumsfönstret när hon vaknar; fälten och åkrarna i flera skikt och ljuset som kommer krypande.

Sara Broos

Produktionsuppgifter

Regi, klipp och producent	Sara Broos
Mentor och dramaturg	Stefan Jarl
Musik	Pelle Ossler
Foto	Hampus Linder, Billie Mintz, Sara Broos
Målningar	Karin Broos
Ljuddesign & mix	Patrik Strömdahl
Ljudläggning	Christian Christensen
Colorist	Nanna Dalunde
Visuella effekter	Peter Mettler
Röst	Sara Broos, Amanda Ooms, Inga Ronka
Animation	Esteban Rivera, Pier & Pepe Franceschi
Produktion	Broos Film

Producerad i samproduktion med SVT/Emelie Persson och Region
Värmland/Carina Ekman, Josef Nyberg med stöd från Svenska Filmin-
stitutet/Cecilia Lidin och Konstnärsnämnden.